

ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ФАХІВЦЯ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВПРОВАДЖЕННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

FORMATION OF CREATIVE COMPETENCE OF A PRESCHOOL EDUCATION SPECIALIST IN THE CONTEXT OF THE IMPLEMENTATION OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE

Стаття присвячена актуальній проблемі обґрунтування причин та наслідків формування творчої компетентності майбутнього фахівця дошкільної освіти під час професійної підготовки, враховуючи появу та впровадження штучного інтелекту в освітній процес. Основну увагу спрямовано на процес професійної підготовки майбутніх магістрів дошкільної освіти, адже Національна рамка кваліфікацій зосереджує вимоги до творчого характеру результатів навчання починаючи саме цього рівня освіти. Визначено, що формуванню такого роду компетентності сприяє не лише введення в освітню програму спеціального освітнього компонента, а й наскрізне оволодіння стратегіями та тактиками, механізмами і способами творчого процесу й під час вивчення матеріалу та практичної підготовки на інших освітніх компонентах.

У статті актуалізовано питання застосування штучного інтелекту здобувачами освіти при виконанні самостійних завдань, що потребують творчого мислення. Опи-тування магістрантів першого та другого курсу протягом 2023-2025 рр. узагальнило такі причини використання систем ШІ під час професійної підготовки: доступність та швидкість отримання інформації; оптимізація підготовки до практичних занять та модульних контрольних робіт; брак креативних ідей та страх помилки, відсутність впевненості у власних здібностях; вдосконалення та деталізація власних творчих ідей. Обґрунтовано, що для подолання вказаних причин основна увага викладачів у процесі розробки си-лабусів для кращого засвоєння поданого матеріалу здобувачами повинна зосереджуватись на використанні завдань, підготовка яких потребує активної участі здобувача освіти і залучення штучного інтелекту можлива лише частково.

Ключові слова: творча компетентність, формування творчої компетентності у процесі професійної підготовки, фахівець дошкільної освіти штучний інтелект.

The article is devoted to the topical problem of substantiating the causes and consequences of the formation of creative competence of a future specialist in preschool education during professional training, taking into account the emergence and introduction of artificial intelligence into the educational process. The main attention is paid to the process of professional training of future masters of preschool education, since the National Qualifications Framework focuses on the requirements for the creative nature of learning outcomes starting from this level of education. It is determined that the formation of this kind of competence is facilitated not only by the introduction of a special educational component into the educational program, but also by the thorough mastering of strategies and tactics, mechanisms and methods of the creative process during the study of the material and practical training in other educational components.

The article updates the issue of the use of artificial intelligence by education seekers when performing independent tasks that require creative thinking. A survey of first and second-year master's students during 2023-2025 summarized the following reasons for using AI systems during professional training: accessibility and speed of obtaining information; optimization of preparation for practical classes and modular tests; lack of creative ideas and fear of mistakes, lack of confidence in one's own abilities; improvement and detailing of one's own creative ideas.

It is substantiated that in order to overcome the above reasons, the main attention of teachers in the process of developing syllabuses for better assimilation of the presented material by applicants should be focused on the use of tasks, the preparation of which requires the active participation of the applicant for education and the involvement of artificial intelligence is only partially possible.

Key words: creative competence, formation of creative competence in the process of professional training, preschool education specialist, artificial intelligence.

УДК 378.015.31:373.2.011.3-051:004.8
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2025/81.2.30>

Ємчик О.Г.,
канд. пед. наук,
доцент кафедри загальної педагогіки
та дошкільної освіти
Волинського національного
університету імені Лесі Українки

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Трансформаційні процеси у суспільстві, обумовлені рядом загальнолюдських криз, політичних та соціальних перебудов, досягнень у сфері науки та технологій, стимулюють фахівців освітньої галузі постійно стикатись та приймати суттєві виклики. Адже саме освітня галузь здатна спрямовувати розвиток, виховання та навчання, формування особистості, зменшуючи негативні впливи та розкриваючи потенціал кожної індивідуальності. Тим не менше, така суттєва відповідальність покладає на педагогів клопітливий обов'язок чутливо відстежувати найнезначніші тенденції суспільного руху і реагувати на них генеруванням вказівок та норм

для регуляції процесу дитячої адаптації та соціалізації, формування готовності до життя загалом. Такий підхід дає підстави стверджувати, що чи не найбільша відповідальність покладається саме на фахівців дошкільної освіти, як першої ланки організованого освітнього впливу на особистість. Тому такий педагог у процесі професійної підготовки та постійного підвищення кваліфікації повинен сформувати та підтримувати готовність до реакції на суспільні зміни. Останнім трендом, котрий похитнув деяку відносну стабільність освітньої сфери стала поява та впровадження у вільний доступ систем штучного інтелекту (ШІ). Це також зумовило значний виклик для фахівців щодо формування

абсолютно нового покоління, збереження творчих рис його особистості, розвитку пізнавальних якостей дітей у новому ключі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретико-методичні аспекти розв'язання проблеми формування творчої компетентності фахівця розглядають у своїх працях С. Сисоєва, Д. Жукова, О. Кіян, С. Яланська та багато інших учених, котрі намагаються осмислити і переосмислити важливість та базовість цієї якості особистості у сучасному інформаційному суспільстві, де на перший план виходять питання своєрідного змагання людського та штучного розуму. Саме тому, тема штучного інтелекту та використання його засобів в науці, освіті та побуті людей викликає неабиякий інтерес у дослідників. Вивченню цих питань уже присвячено праці О. Матвієнко, О. Степанчук, М. Зацерківної, В. Халіманенко, О. Огірко, І. Огірко та багатьох інших.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Проблема формування творчої компетентності фахівця дошкільної освіти в умовах впровадження штучного інтелекту полягає у взаємодії між інноваційними технологіями та людською креативністю. Автоматизація освітніх процесів, використання генеративних ШІ (наприклад, чат-ботів або систем для планування занять) може зменшити особисту ініціативу педагога. Якщо вихователь почне занадто покладатися на готові алгоритми, він ризикує втратити гнучкість мислення та здатність до генерування креативних ідей, оскільки робота ШІ загалом базується на стандартизованих рішеннях, що суперечить основному принципу творчості – неповторності та унікальності. Важливо не допустити ситуації, коли цифрові технології замінять творчий пошук вихователя та його інтуїтивне відчуття дитячої аудиторії.

Мета статті – є обґрунтування причин та наслідків формування творчої компетентності майбутнього фахівця дошкільної освіти під час професійної підготовки, враховуючи появу та впровадження штучного інтелекту в освітній процес.

Виклад основного матеріалу. Педагогічна творчість займає особливе місце серед різних видів творчості. Носієм педагогічної творчості є вчитель, який стоїть біля витоків розвитку особистості кожної людини. Саме вчитель значною мірою супроводжує і надихає творчий розвиток людини у найбільш чутливих до педагогічного впливу періоди її життя [3, с. 25]. Важливість формування творчої компетентності фахівця в галузі освіти важко переоцінити. Так А. Бержанір професійну творчу компетентність визначає як якісну характеристику рівня підготовленості фахівця до педагогічної діяльності, показником його професіоналізму як особливої інтеграційної якості особистості, а також елемент професійно-педагогічної компетентності, її замкнута підсистема і об'єднує

у своєму складі три основних компоненти: мотиваційний, когнітивний та діяльнісний [1, с. 217]. Д. Жукова розглядає творчу компетентність крізь призму здатності творчо діяти в ситуаціях невизначеності на основі набутих знань, умінь та досвіду [2, с. 116].

У нашому дослідженні основну увагу спрямовано на процес професійної підготовки майбутніх магістрів дошкільної освіти, адже Національна рамка кваліфікацій зосереджує вимоги до творчого характеру результатів навчання починаючи саме цього рівня освіти. Своєрідна натренованість і глибоке розуміння здобувачами освіти підвалин творчого процесу та його значення, роль у майбутній професійній діяльності дозволить фахівцю дошкільної освіти уникнути надмірного навантаження, психологічного тиску, котрий виникає щодо будь-якої особистості, коли вона опиняється в нових для себе умовах та обставинах. Цьому сприятиме достатній рівень сформованості творчої компетентності випускника-педагога. Варто звернути увагу, що формуванню такого роду компетентності сприяє не лише введення в освітню програму спеціального освітнього компонента (у ВНУ імені Лесі Українки такий ОК має назву «Педагогічна творчість та самоменеджмент фахівця дошкільної освіти»), а й наскрізне оволодіння стратегіями та тактиками, механізмами і способами творчого процесу й під час вивчення матеріалу та практичної підготовки на інших освітніх компонентах. Такий підхід дозволяє забезпечити використання творчих завдань під час практичних занять, групової роботи, різні типи завдань для самостійного виконання та демонстрації їх результатів на аудиторних заняттях.

Не можна не погодитись із Л. Фамілярською – у зв'язку з розвитком технологій ШІ відбувається демократизація створення візуального контенту. Для створення зображень чи відеороликів достатньо володіти інструментами генерації та необов'язково мати художню освіту [4, с. 223]. Проте, з поширенням інструментів штучного інтелекту (ШІ), таких як ChatGPT, Midjourney, Grammarly та інші, виникла проблема їх використання здобувачами освіти при виконанні самостійних завдань, що потребують творчого мислення.

Так, зокрема, під час спостереження та під час організації освітнього процесу у Волинському національному університеті імені Лесі Українки на другому (магістерському) рівні професійної підготовки за освітньою програмою «Дошкільна освіта» були виявлені доволі суперечливі тенденції у поведінці здобувачів освіти під час виконання практичних завдань, особливо тих, котрі передбачені для самостійної роботи, тим більше, якщо вони передбачають активізацію творчого потенціалу та впровадження креативних рішень чи ідей. Такі результати обумовлені, як показує досвід, саме вільним

доступом здобувачів до систем генеративного штучного інтелекту. Значна частина здобувачів залучають можливості розробленого програмного забезпечення для виконання таких завдань.

При опитуванні магістрантів першого та другого курсу протягом 2023–2025 рр. узагальнено такі причини використання систем ШІ під час підготовки до практичних занять та модульних контрольних робіт:

1. Доступність та швидкість отримання інформації. Більшість здобувачів освіти використовують системи штучного інтелекту задля заощадження часу, витраченого на підготовку до практичних занять та виконання самостійних завдань, індивідуальних науково-дослідних завдань, для того аби використати вивільнений час на дозвілля або суміщення навчання із роботою. Адже ШІ-системи, такі як ChatGPT, можуть швидко пояснити складні теми, які студенти не зрозуміли на лекціях, адже не потрібно витрачати години на читання підручників, ШІ дає конспектовану інформацію. Крім того, здобувач може отримати відповідь у будь-який час доби, навіть у нічний час, без очікування консультації з викладачем. Такий підхід дозволяє подолати проблему браку часу та надмірного навантаження на когнітивні складові особистості майбутнього фахівця.

2. Оптимізація підготовки до практичних занять та модульних контрольних робіт. Системи штучного інтелекту допомагають створювати варіанти розв'язання задач, приклади з реального життя, схеми та пояснення. Крім того, інструменти подібного програмного забезпечення дають можливість структурувати матеріал значного обсягу, полегшуючи його розуміння, формує короткі конспекти, адаптує пояснення під рівень знань здобувача, що особливо корисно при вивченні складних освітніх компонентів. Щодо підготовки до форм контролю, то штучний інтелект здатний узагальнювати пройдений матеріал при повторенні перед контрольною, заліком чи іспитом, забезпечуючи тезовість його викладу.

3. Брак креативних ідей та страх помилки, відсутність впевненості у власних здібностях. Через стандартизовані методи навчання та суворі критерії оцінювання вони можуть побоюватися експериментувати, висловлювати власні думки або використовувати нестандартні підходи. Часто здобувачі освіти не довіряють власним знанням і вмінням, особливо якщо мова йде про складні предмети або творчі завдання. Вони можуть сумніватися в якості своїх ідей, граматичності, логічності аргументації або навіть у здатності правильно сформулювати думку. Це створює бар'єр перед самостійною роботою та змушує студентів шукати підтримку у технологічних рішеннях, зокрема у ШІ, який може запропонувати ідеї, виправити помилки або навіть повністю сформувати текст.

4. Вдосконалення та деталізація власних творчих ідей. Великі мовні моделі дають можливість розширити, деталізувати результати творчої діяльності здобувача, структурувати, змодельовати напрями способи застосування творчих розробок, конкретизувати приклади, проаналізувати ризики, недоліки, котрі можливо не зауважив автор ідеї. Крім того, породжувальний інтелект здатний полегшити та деталізувати етап планування впровадження, узагальнити та висувати методичні рекомендації щодо етапності згаданого процесу. ШІ також може бути спрямований на покращення стилю написання, структурування думок, усунення мовних помилок під час оформлення наукових текстів та результатів дослідження.

У результаті аналізу бесіди зі студентами у неформальній формі також нами узагальнено варіанти використання різних типів засобів для виконання завдань, що потребують залучення творчого потенціалу у процесі їх розв'язання для опанування компетентностями з освітніх компонентів освітньої програми. Типи завдань було узагальнено після опрацювання силабусів ОК (табл. 1).

Як видно із таблиці, перелічені завдання можна умовно поділити на дві групи – завдання, які можуть бути виконані повністю системами штучного інтелекту та завдання, підготовка яких потребує активної участі здобувача освіти і залучення штучного інтелекту можлива лише частково – для узагальнення, планування, візуального оформлення ідей автора. Тобто, не варто забувати про одну з ключових цілей освітнього процесу на другому (магістерському) рівні згідно Державного стандарту – формування творчої компетентності майбутнього фахівця дошкільної освіти. Саме творчі завдання покликані допомогти студентам не лише засвоїти матеріал, а й розвинути гнучке мислення, комунікацію та педагогічну інтуїцію. Як бачимо, використання ШІ у виконанні творчих завдань може бути корисним лише як інструмент підтримки, а не повної заміни творчого процесу. Якщо здобувачі освіти покладаються виключно на технології, вони ризикують втратити власний стиль, навички педагогічного мислення та здатність самостійно генерувати ідеї. Саме тому, основна увага викладачів у процесі розробки силабусів та завдань для самостійної роботи здобувачів для кращого засвоєння поданого матеріалу повинна зосереджуватись на використанні другого типу завдань.

Використання ШІ у навчанні має як переваги, так і ризики, тому викладачам варто звертати увагу на формування критичного мислення, розвиток автономності у навчанні та створення середовища для самостійного творчого пошуку. На основі проведеного опитування та власного досвіду нами було розроблено такі рекомендації для викладачів:

Засоби виконання творчих завдань здобувачами освіти у вищій школі

№ з/п	Тип завдання для самостійної роботи здобувачів освіти	Засоби, котрі здебільшого використовуються здобувачами освіти для виконання завдань
1.	Розробка або моделювання навчальних і виховних заходів, проведення мікровикладання (заняття для дітей раннього та дошкільного віку, тренінги для вихователів, квести, екскурсії, свята).	ChatGPT, Gemini, Microsoft Copilot, готові ігри, вправи, заняття та сценарії з методичних матеріалів, рекомендованих МОН, статті з журналів «Дошкільне виховання» та «Вихователь-методист дошкільного закладу», вайбер-канали («НУМО» тощо), Pinterest, власні ідеї та розробки
2.	Створення освітніх кейсів або ситуаційних задач для аналізу, розв'язання та складання педагогічних задач.	ChatGPT, Gemini, Microsoft Copilot, опис власного досвіду практичної роботи
3.	Підготовка педагогічного портфоліо	ChatGPT, Gemini, Microsoft Copilot, PortfolioGen, Adobe Express, Canva AI, опис власного досвіду практичної роботи, звіти за поданою схемою
4.	Розробка соціальних або освітніх ініціатив (акцій, зустрічей, зборів)	Miro, MindMeister, ChatGPT, Gemini, Microsoft Copilot, Canva AI, власні ідеї та розробки
5.	Написання есе, статей, тез на педагогічні теми	ChatGPT, Gemini, Microsoft Copilot, самостійне написання, використання бібліотечних джерел
6.	Розробка інфографіки, плакатів, інтерактивних схем	Canva AI, ChatGPT, Gemini, Microsoft Copilot, Microsoft Power Point, Prezi, Fotijet, Coggle, Miro, MindMeister
7.	Підготовка презентацій	Canva AI, ChatGPT, Gemini, Microsoft Copilot, Microsoft Power Point, Prezi, Google Slides або Keynote, Fotor, Sendsteps, Beautiful AI, Gamma App
8.	Підготовка відео занять, відеороликів	Synthesia, HeyGen, Canva Video, Clipchamp, InShot
9.	Створення дидактичних матеріалів, настільних ігор, карток для навчання	LearningApps, Canva AI, ChatGPT, Gemini, Microsoft Copilot, Microsoft Power Point, Wordwall, власні ідеї, малюнки, поробки
10.	Організація освітніх дебатів, обговорення актуальних проблем освіти, круглих столів	ChatGPT, Gemini, Microsoft Copilot, самостійне планування та пошук інформації, використання бібліотечних джерел

– формувати у здобувачів аналітичне мислення – навчати перевіряти якість інформації та використовувати першоджерела;

– створювати освітні завдання, які неможливо автоматизувати – проєкти, дискусії, аналіз реальних кейсів;

– розвивати креативність – застосовувати нестандартні підходи та заохочувати здобувачів освіти експериментувати у процесі власної практичної діяльності;

– оцінювати не тільки результат, а й процес роботи – впроваджувати рефлексію, самооцінювання, дискусії.

Висновки. Студенти педагогічних спеціальностей дедалі частіше використовують системи генеративного штучного інтелекту для виконання творчих завдань, зокрема розробки занять, створення презентацій, написання есе та проєктів. Основні причини цього явища можна поділити на академічні, психологічні та технологічні. Використання ШІ під час підготовки до занять і контрольних робіт у процесі професійної підготовки

фахівців дошкільної освіти є зручним інструментом, але воно має бути допоміжним, а не основним засобом навчання. Важливо, щоб здобувачі освіти розуміли матеріал, а не просто копіювали відповіді, інакше це може негативно вплинути на реальні навички та здатність самостійно мислити.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бержанір А. Формування творчої компетентності майбутніх докторів філософії як передумови їхньої інноваційної діяльності. *Соціальна робота та соціальна освіта*. 2022. Вип. 1. С. 215–222.

2. Жукова Д. В. Компоненти творчої компетентності майбутніх педагогів професійного навчання. *Інноваційна педагогіка*. 2022. Вип. 49(1). С. 114–118.

3. Сисоєва С. Педагогічна творчість. Розвиток художньо-творчої компетентності вчителя і учня. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. 2024. Вип. 3. С. 19–30.

4. Фамілярська Л. Л. Використання штучного інтелекту в закладі дошкільної освіти. *Відкрите освітнє е-середовище сучасного університету*. 2024. Вип. 16. С. 216–228.